די אייביגע שפּראַך פון דעם אייביגען פאָלק

פון מ. צ. פּראַנק

1.

מיט עטליכע יאָר צוריק האָב איך אַ פרעג געטאָן איינעם פון די יונגסטע ניו יאָרקער העברייאישע דיכטער: "ווערט דען אייך ניט נאָמאָס צו שרייבען בסדר פאַר אַזאַ קליינעם פּובליקום? אייער סטיל איז איבערהויפּט פאַר געקליבענע מענשען (אַזאַ אָרט שרייבען האָט דער דאָזיגער שרייבער) און דאָ דאַרפט איר נאָך קלייבען אייערע לעזער פון אַזאַ באַנדעגעצטער צאָהל?" ווער ענטפער איז געווען: "איך ווייס אַז עס איז. נאָך קיינמאָל ניט געווען אין דער געשיכטע פאַר די לעצטע טויזענט יאָר אַז העברייאיש האָבען וויינינער ווי צעהן טויזענט לעזער, און אויף ווייטער וועט מסתמא אויך זיין ניט ערגער. לעזט מען מיך ניט אין אַמעריקע, לעזט מען מיר אין לאָטאַ, אין ארץ ישראל", אַזוי האָט גענטפערט דער יונגער שרייבער.

וואָס זאָל טאָקע באַוועגען אַ יונגען מאַן וועלכער קען ענגליש אפשר בעסער ווי העברייאיש, צו שרייבען העברייאיש? עס איז דאָך אַ קרבן, ניט נאָר אַ מאָטע־ריעלער קרבן, נאָר אַ גייסטיגער קרבן אויך. ווען אַ מענש באַנעגענט זיך ניט טאָג איין טאָג אויס מיט מענשען וועלכע לעזען ניט זיינע שריפטען פעהלט איהם די סטימולירונג צום שרייבען און ער מוז זיך אַנטאָן אַ נוואַלדיגען כח כדי צו שרייבען — און אַ סך פון דער פרישקייט, ספּאָנטאַנקייט און פּראָדוקטיוויטעט ווערט דורך דעם פאַרלוירען. און דאָך שרייבען מענשען העברייאיש. לאָמיר נעמען אַ פאַל פון אַ נאָר גרויסען שרייבער — ער הייסט שאול טשערניכאָווסקי, איינער פון די גרעסטע לירישקע פון דער היינטיגער צייט, אַזאַ וואָס קען זיך גרינג פאַרגלייכען מיט די גאָר גרעסטע דיכטער פון דייטשלאַנד, פראַנקרייך אָדער ענגלאַנד. ער שרייבט העברייאיש. ווער וויים פון איהם? ווער לעזט איהם? ניאָליק איז כאָטש באַקאַנט דעם בריטען עולם ניט נעלעזענערהייט, ווייל ער איז גייסטיג נאָענט צו די אידישע פאָלקסמאַסען, צום טראַדיציאָנעלען אידענטום, צום אידישען קרעכץ וועלכען ער האָט דערהויבען צום העכסטען אויסדרוק. אָבער טשערניכאָווסקי וועלכער איז ניט־טיק פרעמד דער פּסיכאָלאָגיע פון דעם אידישען מאַסען־מענש; טשערניכאָווסקי וועלכער האָט יונגערהייט ניט אָנגעזען ניט נאָר קיין ישיבה נאָר אפילו קיין רוב־טיגען אידישען חדר, פאַרוואָס זאָל ער שרייבען העברייאיש? אַנדערע דיכטער, און ביאַליק בתוכם קענען זיך אויף קיין אַנדע שפּראַך אויסער העברייאיש אַזוי גוט ניט אויסדריקען — אָבער טשערניכאָווסקי וועמענס מוטערשפּראַך איז רוסיש, וועלכער האָט געלעזען און געשריבען רוסיש נאָך איידער בעת האָט געלעזען אַנ'אות פון אַלף בית. פאַרוואָס שרייבט ער העברייאיש? צו וואָס פאַר אַ לוהם וואָלט ער זיך דערלעבט אַלס אַ רוסישער דיכטער, און וואָס פאַר אַ שעהנערע פּרנסה וואָלט ער נעהאַט — ווען ער דיכטעט אויף רוסיש!

* * *

וואָס איז דער סוד פון דער צוציהונג־אונגס קראַפט פון דער שפּראַך? אין יענדער דור באַצייגערט זי אַ געוויסע צאָהל לאָזט־מענשען, און די קליינע צאָהל לאָזט־ניט אפשטאַרבען אַלס אַ שפּראַך.

איהר וועט הערען אַמאָל דעם גע־וויינלעכען פלאַכען ענטפער: אַז העברייאיש איז אַמאָל געווען אונזער לעבער־גע־שפּראַך, און דערפאַר ווילען מיר זי נאָך אַמאָל לעבעדיג מאַכען. אידיש איז ניט אונזער שפּראַך, א.א.וו. גוט. ערשטענס ווער ווייסט צי די אַמאָליגע אידען האָבען ניט איבערגענומען די העברייאישע שפּראַך פון די כנענים פונקט ווי זיי האָבען שפּעטער איבערגענומען די אַראַמיי־אישע שפּראַך (אַרמית, תּרגום לשון) פון די אַראַמייער און פונקט ווי אונזער אור־זיידעס אין דייטשלאַנד האָבען איבערגע־נומען די דייטשע שפּראַך (די טייטשע, מיין איך, אידיש...) פון די שוואַבער דייטשען? אַזוי זאָגען געוויסע שפּראַך פאַר־שער, ווערענפאַלס איז דאָך זיכער אַז הירס מלך צור און מישע מלך מואב, און אַלע כנענים, מואבים, עמונים אין ארץ ישראל האָבען גערעדט און געשריבען אויף דער זעלבער שפּראַך ווי אַליהו הנביא. מיט וואָס זאָל אונז טייער זיין די שפּראַך פון בלק בן צפור?

אָט רעדען די פראַנצויזען אויף אַ שפּראַך וועלכע איז כמעט אינגאַנצען גע־בויט אויף אַ שלעכטען סאַלראַטסקען לאַ־טיין, און די אמת'ע אורעלטערען פון די פראַנצויזען, די גאַלען האָבען דאָך גע־רעדט גאַליש, און דאָך פאַלט עס ניט איין קיין פראַנצויז אַז דאָס פראַנצויזישע פאָלק זאָל אויפגעבען זיין פראַנצויזישע שפּראַך און נעמען זיך צוריק צו דער פאַרצייטיגער גאַלישער שפּראַך. דער ענטפער איז אַז אַ שפּראַך איז פאַר אַ עולם אַזוי אַלט אַז אַלע אַנדערע שפּראַכן זיינען